13 Νοεμβρίου 2025

Λεηλασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου: Απολογισμός μισού αιώνα σε εκδήλωση στη Θεσσαλονίκη

/ Γενικά Θέματα / Ειδήσεις και Ανακοινώσεις / Εκπαίδευση

Εκδήλωση για τη λεηλασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου, με αφορμή τη συμπλήρωση 50+1 χρόνων από την τουρκική εισβολή στην Κύπρο, πραγματοποιήθηκε την Τετάρτη, 12 Νοεμβρίου, στην αίθουσα εκδηλώσεων της Φιλοπτώχου Αδελφότητος Ανδρών Θεσσαλονίκης, με θέμα : «Ἡ κατὰ συρροὴν λεηλασία τῆς πολιτιστικῆς κληρονομιᾶς τῆς Κύπρου στὰ Κατεχόμενα. Ἕνας ἀπολογισμὸς μισοῦ αἰῶνος».

Ομιλητής ήταν ο βυζαντινολόγος και Διευθυντής του Παγκόσμιου Βήματος Θρησκειών και Πολιτισμών της Ιεράς Μονής Κύκκου, Δρ. Χαράλαμπος Χοτζάκογλου. Την εκδήλωση χαιρέτισε, εκ μέρους του γενικού προξένου της Κυπριακής Δημοκρατίας στη Θεσσαλονίκη Κωνσταντίνου Πολυκάρπου, η πρόξενος Γεωργία Παστελή και ο πρόεδρος της ΦΑΘ Γιώργος Κωνσταντινίδης.

Οι ομιλητές επεσήμαναν ότι λεηλασία της κυπριακής πολιτιστικής κληρονομιάς δεν αποτελεί μόνο ζήτημα ιστορικής μνήμης, αλλά μια “ανοιχτή πληγή” που απαιτεί συνεχή εγρήγορση, επιστημονική τεκμηρίωση και διεθνή διεκδίκηση.

Ο κ. Χοτζάκογλου, μέσα από προσωπικές μαρτυρίες, πολυετή έρευνα και πλούσιο φωτογραφικό υλικό, παρουσίασε την έκταση της πολιτιστικής καταστροφής, μια συγκλονιστική καταγραφή της συστηματικής λεηλασίας και καταστροφής των εκκλησιών, μοναστηριών, κοιμητηρίων και άλλων μνημείων στα κατεχόμενα της Κύπρου, από το 1974 έως σήμερα, η οποία, όπως τόνισε, «δεν πρέπει ποτέ να θεωρηθεί παρελθόν».

Ο ομιλητής περιέγραψε τις πρώτες αποστολές καταγραφής, μετά το άνοιγμα των οδοφραγμάτων στη Λευκωσία το 2003, όταν ο ίδιος με ομάδα από τη Μονή Κύκκου ξεκίνησαν να επισκέπτονται τα κατεχόμενα χωριά. «Έπρεπε να έχουμε μια συνολική άποψη. Έτσι λοιπόν ξεκινήσαμε, συγκροτήσαμε μια ομάδα με φωτογράφο, αρχιτέκτονα και άλλους επιστήμονες και αρχίσαμε να πηγαίνουμε καθημερινώς», ανέφερε.

Η ομάδα, με τη στήριξη της Ιεράς Μονής Κύκκου, κατέγραψε περίπου 540 εκκλησίες και μοναστήρια στα κατεχόμενα, πολλά από τα οποία είχαν μετατραπεί σε αποθήκες, στάβλους ή στρατόπεδα τουρκικού στρατού.

Ο ομιλητής περιέγραψε και την προσωπική του εμπειρία σύλληψης σε στρατόπεδο στην περιοχή Αμμοχώστου, καθώς προσπάθησε να φωτογραφήσει τοιχογραφίες από τρεις ναούς, που ουδέποτε είχαν αποτυπωθεί. Είχε μόλις καταφέρει να δει το εσωτερικό των δύο ναών, όταν τον συνέλαβαν τούρκοι στρατιώτες.

«Μπαίνω, βλέπω τις τοιχογραφίες και πάω να φύγω… και εκείνη τη στιγμή ακούω μια φωνή: «Χαράλαμπε, υπάρχει άλλη μία εκκλησία». Και ξαναμπαίνω… μέσα σε στρατιωτική κίνηση, φωτογραφίζω, και σκέφτομαι πόσο τραγικό είναι να είσαι επιστήμονας και να νιώθεις εγκλωβισμένος μέσα στην ίδια σου τη γη», αφηγήθηκε χαρακτηριστικά.

Ανάμεσα στα μνημεία που παρουσίασε, ξεχώρισαν η Παναγία Κανακαριά στη Λυθράκωμη, με τα περίφημα παλαιοχριστιανικά ψηφιδωτά της, τα οποία αφαιρέθηκαν και πωλήθηκαν στο εξωτερικό, η Μονή του Ἀντιφωνητοῦ στην Καλογραία, από όπου αφαιρέθηκαν κεφαλές αρχαγγέλων, και η εκκλησία του Οσίου Ευφημιανού στη Λύση, της οποίας οι τοιχογραφίες αφαιρέθηκαν χειρουργικά, κόπηκαν κυριολεκτικά «σε μπακλαβά» και μεταφέρθηκαν στο Ίδρυμα Μενίλ στο Τέξας, προτού επαναπατριστούν έπειτα από μακρόχρονες νομικές διαδικασίες.

«Φτάσαμε ως εκεί και καταφέραμε, επί του αρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Β΄, να τις φέρουμε πίσω. Και σήμερα βρίσκονται ξανά στη Λευκωσία», είπε ο κ. Χοτζάκογλου.

Στις αναφορές του περιλήφθηκαν επίσης δεκάδες παραδείγματα καταστροφής, ή κατεδάφισης ναών, όπως η Παναγία Αὐγασίδα στην Αμμόχωστο, που ισοπεδώθηκε και χρησιμοποιούνται σήμερα τα μοναστικά κελλιά ως στάνη προβάτων, ο Άγιος Γεώργιος στο Καπούτι Μόρφου, η Παναγία στη Φιλιά, η Ἀχειροποίητος στη Λάμπουσα που λειτουργεί ως στρατόπεδο, η Αγία Θέκλα στη Βοκολίδα, που κατεδαφίστηκε για να ανεγερθεί ξενοδοχείο. Ο ίδιος σημείωσε και περιπτώσεις όπου ναοί έχουν μετατραπεί σε χώρους διασκέδασης, εστίασης, ή ακόμη και νεκροτομεία και έφερε συγκεκριμένα παραδείγματα: «Ο ναός των Τεμπλάρων, Ἰωαννιτών Ἱπποτών, στην Ἀμμόχωστο έχει γίνει μπαρ με μουσική και ποτά και δίπλα, ο Ἅγιος Φραγκίσκος λειτουργεί σήμερα ως πιτσαρία. Στο Παρεκκλήσιο του Σωτήρος, στο Χρυσηλιού στη Μόρφου επάνω στην Αγία τράπεζα ανατέμνουν πτώματα…».

Επίσης, από την Ἁγία Σολομονή στη Κώμα του Γιαλού αφαιρέθηκαν τα κεφάλια από ψηφιδωτά αγίων και το 1997 βρέθηκαν στο Μόναχο, Ἅγιος Νικόλαος. Αποσπάσεις ψηφιδωτών, τέμπλων, ή εικόνων καταγράφηκαν στους ναούς του Αγίου Φίλωνος Ριζοκαρπάσου, στην Παναγία Ἀψινθιώτισσα στο Σιχαρί, στον Άγιο Γεώργιο στο Καπούτι στη Μόρφου, στην Παναγία στη Φιλιά. Η Ἀχειροποίητος στη Λάμπουσα χρησιμοποιείται ως στρατόπεδο, η εκκλησία του Ἄρσος επίσης. Το εκκλησάκι της Ἁγίας Θέκλας στη Βοκολίδα κατεδαφίστηκε και στη θέση του κτίστηκε ένα ξενοδοχείο.

Στο Καζαφάνι κατεδάφισαν την αψίδα και το χρησιμοποιούν για γκαράζ.

Από την Παναγία Κυρά, στο Λειβάδι, αφαιρέθηκε ψηφιδωτό μωσαϊκό του 7ου αι. 32.000 λίρες Αγγλίας πουλήθηκε η εκκλησία της Παναγίας της Χρυσοτριμιθιώτισσας.

Από την καταστροφή δεν γλίτωσαν ούτε μοναστήρια, αλλά ακόμη και κοιμητήρια.

Από το Αρμενικό μοναστήρι στη Χαλεύκα πήραν τα πάντα και ο περίβολος έγινε εστιατόριο.

Το Εβραϊκό κοιμητήριο στο Μαρκό έχει ισοπεδωθεί, όπως και το Κοιμητήριο Αιγιαλούσας, το Κοιμητήριο στην Ἀκάνθου.

«Δε μπορείς να αλλάξεις την ιστορία, όσα μνημεία και να καταστρέψεις», είπε ο κ. Χοτζάκογλου.

Ο κ. Χοτζάκογλου τόνισε τη σημασία των διεθνών συνεργασιών για τον εντοπισμό και επαναπατρισμό κλεμμένων κυπριακών εικόνων και κειμηλίων. Με τη βοήθεια της Interpol και ευρωπαϊκών φορέων, έχουν καταγραφεί και επιστραφεί δεκάδες έργα, όπως εικόνες του Αγίου Ιακώβου του Τρικώμου από την Ελβετία και τμήματα τέμπλων που βρέθηκαν μέχρι και στην Οσάκα της Ιαπωνίας. Ειδικά, στη Βαυαρία, όπου ο νόμιμος κάτοχος πρέπει να αποδείξει την ιδιοκτησία και όχι ο κλέφτης, χρειάστηκε η βοήθεια του μακ. Πάπα Βενέδικτου, ο οποίος βοήθησε σημαντικά στην θετική εξέλιξη της υπόθεσης. «Έπρεπε να αποδείξουμε ότι κάθε μία εικόνα από τις εκατοντάδες είναι κλεμμένη από την Κύπρο», υπογράμμισε.

«Από τα 540 μνημεία, χριστιανικές εκκλησίες, περίπου 35 με 40 είναι στρατόπεδα, στα οποία δε μπορέσαμε να μπούμε μέσα, τα είδαμε μόνο απ’ έξω», είπε ο κ. Χοτζάκογλου και συνέχισε:
«Το γεγονός ότι μπαίνουν οι αρχαιοκάπηλοι και δρουν ανενόχλητα μέσα στα στρατόπεδα τουρκικού στρατού δείχνει ότι αυτό το πράγμα δεν είναι μία απλή ιδιωτική υπόθεση, αλλά κάτι πιο οργανωμένο. Το πιο χαρακτηριστικό είναι το εξής: Ξέρετε, ένα τέμπλο τι βάρος έχει; Μιλάμε για τόνους. Φανταστείτε ότι από 540 εκκλησίες είναι ζήτημα αν υπάρχουν 10 τέμπλα στη θέση τους. Άρα, έχει γίνει με μαζικό σχεδιασμό η αφαίρεση των τέμπλων και η μεταφορά τους και έχουν εξαφανιστεί».

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του γνωστού Τούρκου αρχαιοκάπηλου Ἀϊντίν Ντικμέν από το Ικόνιο, ο οποίος πέθανε πριν από λίγα χρόνια. Ο συγκεκριμένος είχε αποδεδειγμένα συμμετάσχει σε πολλές δράσεις απόσπασης και μεταφοράς χριστιανικών κειμηλίων από τα κατεχόμενα σε διαμερίσματα που νοίκιαζε στη Γερμανία για να τα πουλήσει σε ιδιώτες. Με τη βοήθεια της Interpol και της γερμανικής δικαιοσύνης, ένα μεγάλο μέρος από αυτά επανέκτησε η Κυπριακή Δημοκρατία. Ο διαβόητος αρχαιοκάπηλος έγινε γνωστό ότι είχε μάλιστα παρακολουθήσει μαθήματα για να αφαιρεί πιο προσεκτικά τα ψηφιδωτά και τις

τοιχογραφίες ώστε να τα πουλάει σε μεγαλύτερη αξία, στο Ινστιτούτο Dorner του Μονάχου.

«Αυτά τα γνωρίζουμε από τη δίκη που έχει γίνει στην Ολλανδία, όπου κάποιοι από τους συνεργούς του ομολόγησαν, για να έχουν ευνοϊκότερη μεταχείριση από το δικαστήριο … όλα αυτά τα κλεμμένα βγήκαν από το λιμάνι της Λάρνακας μέσα από τα αυτοκίνητα του ΟΗΕ, όταν τη διοίκηση είχαν Φινλανδοί στρατιώτες… Ήταν φιλανδικά διπλωματικά αυτοκίνητα και δεν μπορούσαν να ελεγχθούν».

Μετά από διεθνείς πιέσεις, όπως είπε ο κ. Χοτζάκογλου, η τουρκική πλευρά αναγκάστηκε να δεχτεί τα τελευταία χρόνια να υπάρξει μια συνεννόηση για να διασωθεί ό,τι απέμεινε από τη μεγάλη λεηλασία των χριστιανικών ναών κατά τις περασμένες δεκαετίες στο κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου, αλλά τα προβλήματα δεν παύουν να υπάρχουν.

«Υπάρχει μία δικοινοτική Επιτροπή, τεχνική επιτροπή πολιτιστικής κληρονομιάς, η οποία αποτελείται από ελληνοκυπρίους και τουρκοκύπριους, που κάθε φορά αποφασίζουν να φτιάξουν ένα μνημείο, ένα τζάμι και μία εκκλησία, με χρήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Και φυσικά τα χρήματα αυτά δεν τους φτάνουν και έρχονται και βάζουν τα υπόλοιπα κάποιες κοινότητες, είτε οι εκκλησιαστικές, είτε οι κατεχόμενοι δήμοι, ώστε να συγκεντρωθεί ολόκληρο το ποσό που απαιτούν οι τούρκοι εργολάβοι για να φτιαχτούν κάποιες εκκλησίες, οι οποίες μετά, στην καλύτερη περίπτωση, είναι κλειδωμένες, δεν μας επιτρέπεται να τις λειτουργήσουμε, δεν έχει πρόσβαση ούτε η επιτροπή αυτή …. Η επιτροπή αυτή, έχει ως αρμοδιότητα να επισκευάσει τους ναούς, όχι να τους λειτουργήσει, είναι τεχνική επιτροπή δεν έχει την εξουσία να επιβληθεί….».

Ο κ. Χοτζάκογλου περιέγραψε το πλαίσιο μέσα στο οποίο πραγματοποιούνται σήμερα οι όποιες εργασίες «συντήρησης», ή επεμβάσεις, σε κατεχόμενα μνημεία. Υπογράμμισε, ότι πολλές από τις εργασίες που διαφημίζονται ως αναστηλώσεις, καταλήγουν να αλλοιώνουν, ή να εξαφανίζουν το βυζαντινό χαρακτήρα των ναών.

«Αντιλαμβάνεστε ότι ένας εργολάβος τούρκος, ο οποίος χτίζει σπίτια από τσιμέντο, δεν μπορεί να γνωρίζει πώς είναι ένα μνημείο, βυζαντινό, το οποίο έχει κτιστεί στον 7ο στο 10ο αιώνα και ακριβώς πώς πρέπει να του συμπεριφερθεί, όμως από τη στιγμή που είμαστε όμηροι αυτών των καταστάσεων δεν έχουμε άλλη επιλογή. Ποτέ δεν πρέπει να ξεχνάμε, μιλάμε για κατοχή, για στρατιωτική κατοχή, όσο και αν μπορεί κάποιος να μπαίνει και να βγαίνει πλέον στα κατεχόμενα… Όσο και αν μπορεί κάποιος να μπαίνει και να βγαίνει πλέον στα κατεχόμενα, όσο και αν οι αστυνομικοί φοράνε πιο ελαφρά ρούχα, η κατοχή είναι παρούσα και αυτό δεν πρέπει να το ξεχνούμε», ανέφερε και πρόσθεσε: «Με βαριά την καρδιά δεχόμαστε

να γίνονται αυτές οι επισκευές, με όλες αυτές τις στρεβλώσεις».

Αντιθέτως, όπως είπε, η Κυπριακή Δημοκρατία δαπανά πολλά χρήματα για αναστηλώσεις τζαμιών στο ελεύθερο τμήμα της Κύπρου στη Λάρνακα, στη Λευκωσία σε χωριά και πόλεις.

Ο κ. Χοτζάκογλου έκανε ιδιαίτερη μνεία στην προσπάθεια ευαισθητοποίησης της νέας γενιάς, μέσα από παρουσιάσεις σε σχολεία και πανεπιστήμια, τόσο στην Κύπρο, όσο και στην Ελλάδα και πρόσθεσε: «Πρέπει να έχουμε πείσμα και να μην φοβόμαστε για κάτι που ξεπερνά τους εαυτούς μας. Δεν το κάνουμε για μας, το κάνουμε για όλους. Ο φόβος είναι ανθρώπινος, αλλά όταν πιστεύεις στον Θεό, πιστεύεις ότι δεν είσαι μόνος. Όσο κι αν καταστρέψεις μνημεία, δεν μπορείς να αλλάξεις την ιστορία»

Ο κ. Χοτζάκογλου αναφέρθηκε και στις ενέργειες για επαναπατρισμό των μνημείων, λέγοντας ότι η Κυπριακή Δημοκρατία είναι η πρώτη χώρα διεθνώς σε αυτόν τον τομέα, επομένως η χώρα από την οποία αποσπάστηκαν παράνομα και τα περισσότερα μνημεία και συνέχισε:

“Αυτά που έχουνε έρθει πίσω, περι τα εξακόσια κειμήλια, τα περισσότερα βρίσκονται στο βυζαντινό μουσείο στη Λευκωσία, είτε τεμάχια ψηφιδωτών και τοιχογραφιών, σπαράγματα, εικόνες, αντικείμενα όπως άμφια, χειρόγραφα, είτε τυπωμένα βιβλία και κάποια, πιο λίγα, υπάρχουν στις μητροπόλεις. Από αυτά που λείπουν κατά καιρούς κάποια μπορεί να εμφανιστούν σε μία δημοπρασία, μπορεί να πάει ένας ιδιώτης να τα αγοράσει, ή μπορεί να πλειοδοτήσει ένα ίδρυμα, όπως διάφορα ιδρύματα που τα αγοράζουν και συνήθως τα επαναπατρίζουν, αλλά ο κυριότερος όγκος βρίσκεται στο Βυζαντινό Μουσείο της Λευκωσίας”.

Κλείνοντας, ο ομιλητής επεσήμανε ότι “η διατήρηση της γλώσσας, της πίστης και του πολιτισμού αποτελεί το θεμέλιο της ταυτότητας ενός λαού” και πρόσθεσε: «Το να είσαι Έλληνας είναι πολύ πιο δύσκολο από το να είσαι ένα άλλο έθνος, γιατί κουβαλάς μια βαριά ιστορική κληρονομιά. Αλλά είναι και τιμή. Αυτό πρέπει να διδάξουμε στα παιδιά μας, τον σεβασμό, τη συνέχεια, και την επίγνωση ότι ο πολιτισμός δεν είναι κάτι δεδομένο, αλλά κάτι που υπηρετείται».

Πηγή: ΑΠΕ – ΜΠΕ

Φωτογραφία αρχείου: Ραφαήλ Γεωργιάδης, ope.gr